

Lessenseries Werkwoordspelling

Er zijn drie lessenseries voor werkwoordspelling.

- Werkwoordspelling 1
- Werkwoordspelling 2
- Werkwoordspelling 3

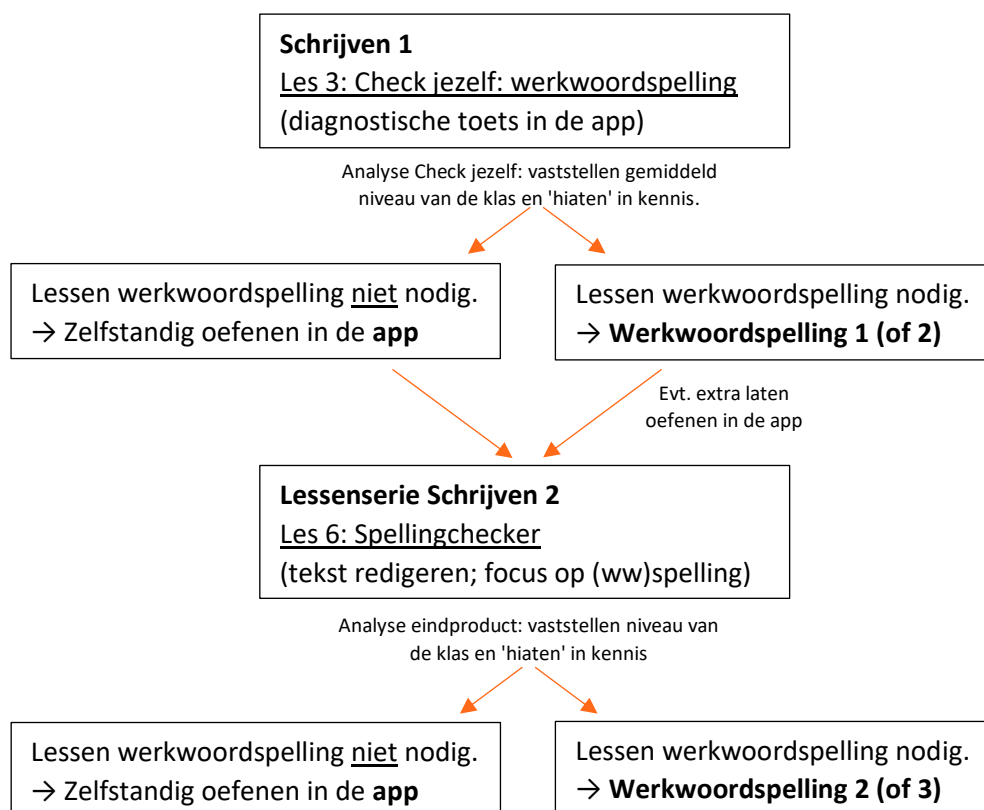
Deze lessenseries lopen op in niveau: van ongeveer 1F naar 3F. Elke lessenserie bestaat uit drie lessen, een oefentoets en een toets.

Let op: deze lessenseries zijn niet in het leerwerkboek opgenomen, omdat ze flexibel in te zetten zijn in klas 1, 2 en/of 3. De lessenseries staan in de vrije ruimte.

Hoe kun je deze lessenseries inzetten?

Het is belangrijk om (werkwoord)spelling altijd aan schrijven te koppelen en niet als een geïsoleerd onderdeel aan te bieden. Zie ook de didactische verantwoording achterin.

Een mogelijke route voor klas 1 is:

Je kunt de lessen werkwoordspelling ook pas na Schrijven 2 inzetten, indien nodig.

In klas 2 kun je na Schrijven 3 weer een analyse maken: zijn er extra lessen nodig, of is het genoeg dat de leerlingen de stof herhalen in de app? In Schrijven 4 ligt de focus van de laatste les op werkwoordspelling, dus daar heb je weer een analysemoment.

In klas 3 kun je na Schrijven 5 eventueel weer een analyse maken.

Welk niveau (level) kies je voor je klas?

Dit hangt geheel af van het niveau van de leerlingen in je klas. Op basis van je analyse van de 'Check jezelf' in de app Werkwoordspellen bepaal je wat jouw klas nodig heeft. Een voorbeeld:

	vmbo-b/k	vmbo-gt/havo	vwo
Klas 1	Werkwoordspelling 1	Werkwoordspelling 1 Werkwoordspelling 2	Werkwoordspelling 2 Werkwoordspelling 3
Klas 2	Werkwoordspelling 2	Werkwoordspelling 3	herhaling (app)
Klas 3	Werkwoordspelling 3	herhaling (app)	herhaling (app)

Jij bepaalt dus welke lessenseries je wanneer aanbiedt.

De categorieën voor werkwoordspelling zijn als volgt ingedeeld in niveaus:

	Werkwoordspelling 1 (level 1)	Werkwoordspelling 2 (level 2)	Werkwoordspelling 3 (level 3)
Les 1: Persoonsvorm tt	1 meervoud (<i>wonen</i>) 2 ik-vorm (<i>woon</i>) 3 ik-vorm + t (<i>woont</i>) 4 onreg. ww (<i>hij kan</i>)	5 ik-vorm, stam op d (<i>red</i>) 6 ik-vorm + t, stam op d (<i>redt</i>) 7 ik-vorm, stam op d, je achter pv (<i>vind je?</i>)	8 ik-vorm, stam op d, geb. wijs (<i>houd op!</i>) 9 ik-vorm + t, prefix-ww (<i>verhuist, verbrandt</i>) 10 ww uit Engels (<i>deletet</i>) 11 complexe zinsbouw (<i>verbrandt je vader?</i>)
Les 2: Persoonsvorm vt	12 sterke ww (<i>ging</i>) 13 zwak (<i>maakte</i>) 14 zwak, stam v/z (<i>leefde</i>)	15 zwak, stam op t/d (<i>sportte</i>)	16 ww uit Engels (<i>deletete</i>) 17 complexe zinsbouw
Les 3: Deelwoord	18 onvoltooid deelwoord (<i>zingend</i>) 19 voltooid deelwoord, sterk ww (<i>gedacht</i>) 20 voltooid deelwoord, zwak ww (<i>geluisterd</i>) bijvoeglijk gebruikt: 25 van sterk ww (<i>verzonden</i>) 26 van zwak ww (<i>gemaakte</i>)	21 zwak, stam op v/z (<i>geleefd</i>) bijvoeglijk gebruikt: 27 zwak, stam op v/z (<i>geverfde deuren</i>) 28 zwak, stam op d (<i>geredde</i>)	22 zwak, prefix-ww (<i>omcirkeld/gebeurd</i>) 23 ww uit Engels (<i>geüpload</i>) 24 lastige werkwoorden (<i>geïdealiseerd</i>) bijvoeglijk gebruikt: prefix-ww, homofoon met pv 29 (<i>een bedreigd kind</i>) 30 (<i>de verblinde man</i>) 31 (<i>de vergrote foto</i>)

Hoe zijn de lessenseries opgebouwd?

Elke lessenserie bestaat uit drie lessen en een oefentoets:

Lessenserie	Inhoud
Werkwoordspelling 1 (Level 1)	Les 1: De persoonsvorm tegenwoordige tijd
	Les 2: De persoonsvorm verleden tijd
	Les 3: Het deelwoord
	Oefentoets
Werkwoordspelling 2 (Level 2)	Les 1: De persoonsvorm tegenwoordige tijd
	Les 2: De persoonsvorm verleden tijd
	Les 3: Het voltooid deelwoord
	Oefentoets
Werkwoordspelling 3 (Level 3)	Les 1: De persoonsvorm tegenwoordige tijd
	Les 2: De persoonsvorm verleden tijd
	Les 3: Het voltooid deelwoord
	Oefentoets

Uitleg en opdrachten

Elke les bevat uitleg en korte oefeningen waarmee jij en de leerlingen kunnen checken of de leerstof begrepen is. Leerlingen die meer oefening nodig hebben, kunnen in de app Werkwoordspellen verder werken. De inhoud van de lessen correspondeert met deze app en de drie toolboxes voor werkwoordspelling.

Spiekbriefje

In de laatste opdracht van elke les verwerken de leerlingen de nieuwe stof in een spiekbriefje. Dit is een belangrijke vorm van verwerking en reflectie voor de leerling: wat heb ik nu geleerd en wat wil ik (!) onthouden en makkelijk terugvinden?

Onze didactiek is meer gericht op spellingattitude en -geweten dan op het 'stampen van regeltjes'. We hebben liever dat een leerling zich aanwent om in geval van twijfel iets op te zoeken dan in blinde paniek te gaan gokken. Daarom geven we aan dat de leerlingen het spiekbriefje ook tijdens de toetsen mogen gebruiken. Dit geeft de leerling rust en zelfvertrouwen en uiteindelijk bekliven de regels op lange termijn beter.

Het spiekbriefje is maximaal 1 A4. Leerlingen mogen schrijven, tekenen, typen ... wat ze zelf willen. Het is hun eigen hulpmiddel, zij zijn eigenaar.

Oefentoets

De oefentoets is hetzelfde opgebouwd als de eindtoets. Hij is als lesdocument opgenomen (Word en pdf), zodat je hem kunt printen voor je leerlingen. De leerlingen kunnen de oefentoets echter ook digitaal maken. Je kunt er dan voor kiezen om de antwoorden 'uit' te zetten, en leerlingen bijv. eerst de antwoorden met elkaar laten vergelijken en met elkaar in gesprek/discussie te gaan. Je ziet dan waar eventuele knelpunten liggen en je kunt op basis hiervan extra uitleg geven.

Toets

De papieren toetsen voor werkwoordspelling (drie levels) staan op de toetsenwebsite van PLOT26. De digitale varianten zijn opgenomen bij de lessenseries zelf.

Zelfstandig of klassikaal?

De uitleg en oefeningen staan:

- In het leerlingmateriaal. Leerlingen kunnen de lessenserie daardoor zelfstandig doorwerken. Dit is handig als er grote niveaoverschillen tussen de leerlingen zijn. Toch is het goed om ook klassikaal de lastigste stof uit te leggen en een aantal oefenzinnen klassikaal te bespreken. Mondelinge uitleg van een docent werkt over het algemeen beter dan geschreven uitleg.
- Op het digibord. Leerlingen zonder device kunnen de opdrachten vanaf het digibord maken en de antwoorden in hun schrift schrijven. Het nadeel hiervan is dat leerlingen in hetzelfde tempo moeten werken. Je kunt de opdrachten klassikaal bespreken.

Lesduur

De lessen duren 30 tot 50 minuten, geheel afhankelijk van het niveau van de leerlingen. Als het niveau echt laag is, zul je meer tijd moeten besteden aan uitleggen en antwoorden bespreken. Ook hebben leerlingen dan meer tijd nodig voor de oefeningen en hun spiekbriefje.

Zorg dat je bij elke les een leesactiviteit paraat hebt om het lesuur mee af te sluiten. Je kunt hierbij uiteraard de Blinkotheek gebruiken. Als leerlingen geen eigen device hebben, print dan een aantal korte verhalen of kopieer zelf een actueel artikel uit de krant.

Korte didactische verantwoording

Spellingattitude belangrijker dan 'drillen'

Elke leerling moet de regels van de Nederlandse spelling kennen. Als het goed is, hebben leerlingen die op de basisschool geleerd, maar het is belangrijk om ze te blijven herhalen. Leerlingen die de regels kennen hebben meer zelfvertrouwen bij het schrijven. Bovendien hebben goede spellers meer 'ruimte' in hun werkgeheugen, waardoor ze zich kunnen concentreren op inhoud, structuur en zinsbouw. Deze onderdelen zijn uiteindelijk belangrijker voor een goede tekst dan spelling.

De regels kennen (en begrijpen) is iets anders dan het 'drillen'. Veel belangrijker is het dat leerlingen foutloos willen schrijven, oftewel: spellingattitude is belangrijker dan regels stampen.

In alle cursussen Schrijven besteden we aandacht aan spellingattitude. We leggen leerlingen bijvoorbeeld authentieke spellingblunders voor in bijvoorbeeld advertenties, berichten, krantenartikelen en formele e-mails, en laten ze nadenken over de vraag: hoe erg is het dat hier spelfouten in staan?

Daarnaast wijzen we de leerlingen voortdurend op 'woordenlijst.org', waar ze de officiële spelling van woorden en de vervoegingen van werkwoorden heel eenvoudig kunnen opzoeken.

Waarom is werkwoordspelling belangrijk?

Er wordt heel veel waarde gehecht - maatschappij-breed - aan correcte werkwoordspelling. Of eigenlijk is het omgekeerde het geval: een tekst met foute werkwoordsvormen is al snel een 'slechte tekst' en iemand die spelfouten maakt, is een 'slechte schrijver', of erger nog, is 'dom'.

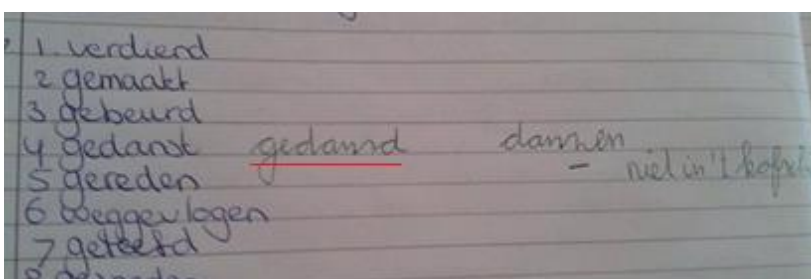
Volgens de visie en aanpak van PLOT26 is goede spelling slechts een van de zes kenmerken van een goede tekst en we noemen dit kenmerk ook nog eens als één na laatste. Bij een schrijfproduct zijn goede inhoud, opbouw, toon en zinnen belangrijker dan correcte spelling. Toch hebben we heel veel tijd en zorg besteed aan het ontwikkelen van de lessenseries en de app Werkwoordspellen, gezien het maatschappelijk belang én gezien het feit dat we leerlingen zelfvertrouwen willen geven.

Waarom maken mensen fouten?

1. De belangrijkste principes en strategieën voor correct spellen werken niet:
  - "Je schrijft wat je hoort": dit gaat vaak niet op: *hij verbrandde*.
  - "Kijk naar het woordbeeld": er is vaak niet één woordbeeld, er zijn veel homofonen: *verhuisd, verhuist*.
  - "Gebruik spellingcontrole": niet alle fouten worden ontdekt: **hij verbrande*.
  - "Zoek het woord op": de context (de rest van de zin) bepaalt vaak de schrijfwijze.
2. Het 'aangeboren' taalgevoel en -gehoor ontbreekt bij veel mensen bij wie Nederlands niet de standaard- of moedertaal is. Zij horen niet of het *kleefte* of *kleefde* is.
3. Voor werkwoordspelling is basale grammaticale kennis nodig, onder meer over persoonsvorm (!), onderwerp en bijvoeglijk naamwoord.

4. Paniek!! Veel leraren in het primair onderwijs hanteren al heel vroeg de rode pen en strepen foute werkwoordsvormen aan, terwijl leerlingen mentaal nog niet in staat zijn de abstracte regels toe te passen. Bij steeds weer rode strepen ontstaat er bij sommige leerlingen een gevoel van 'werkwoorden spellen kan ik niet' en de paniek slaat toe bij een werkwoordsvorm. Tegen de tijd dat ze rijp zijn voor uitleg, zijn de luiken al dicht. Ze gaan gokken, zomaar wat doen en komen met vormen als 'hij is verhuisdt.'
5. Leerlingen zien in de media en op school veel foute voorbeelden. Dit leidt tot verwarring.

De Amerikaan Robert Wadlow (1918-1940) was met een lengte van 2 meter en 72 centimeter de langste man die ooit heeft geleefd.

Hij had nog nooit op een snowboard gestaan, maar in zijn dromen suiste hij al met sierlijke bochten van de besneeuwde hellingen.

Nieuws

Zoon bedreigd vader met mes

Onderhoudt aan de Zeeburgertunnel

Weggebruikers op de A10 ter hoogte van de Zeeburgertunnel kunnen na het weekend enige hinder ondervinden. Maandag begint Rijkswaterstaat

Wat zijn de wettelijke eisen?

In het Referentiekader Taal (Meijerink) wordt op verschillende plaatsen iets gezegd over werkwoordspelling, maar de verdeling van de soorten werkwoordspellingproblemen over niveau 1F, 2F en 3F is soms tegenstrijdig. Uit het document 'Over de drempels met taal' (2009) is de volgende informatie te destilleren:

Meijerink

[1F]

- Morfologische spelling op syntactische basis: Werkwoordspelling waarvan een deel zuiver morfologisch is, zoals tegenwoordige tijd meervoud, verleden tijd van werkwoorden met stam of -d (antwoordde(n)), hele werkwoord.
- Grammaticale begrippen: werkwoord, tijd van het werkwoord, getal, persoon, persoonsvorm, voltooid deelwoord, stam, hele werkwoord, onderwerp, zwakke/sterke werkwoorden, werkwoordelijk gezegde, 'kofschip'.
- Morfologie: Getal (meervoud/enkelvoud), tijd (tegenwoordig, verleden, voltooid, onvoltooid).

[2F]

- Homofone gevallen: tegenwoordige tijd stam op -d enkelvoud (hij wordt/word)
- Tegenwoordige tijd (klankvaste of zwakke) werkwoorden, enkelvoud
- Verleden tijd (klankvaste of zwakke) werkwoorden met stam op -d of -t

[3F]

- Persoonsvorm tegenwoordige tijd 2e persoon of 3e persoon achter de persoonsvorm (word jij ziek, wordt je broer, wordt je de toegang ontzegd)
- Persoonsvorm met prefix, homofoon met voltooid deelwoord (hij beoordeelt/beoordeeld)
- Voltooid deelwoord
- Homofone gevallen (verhuisd/verhuist)

Daarnaast heeft Van den Bergh (2011) een poging gedaan om categorieën te onderscheiden in werkwoordvormen:

NIVEAU	CATEGORIE	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN
1F	C1	Werkwoorden tegenwoordige tijd met stam op -d/-t, meervoud	worden, zitten, laten, vergeten, rijden
1F	C2	Sterke werkwoorden verleden tijd met stam op -d/-t, enkelvoud	bood, werd, besloot, reed, vergat
1F	C3	Sterke werkwoorden verleden tijd. met stam op -d, meervoud	reden, werden, hielden, leden, boden
1F	C4	Infinitief van werkwoorden met stam op -d/-t	rijden, achterlaten, zitten, wachten, praten
1F	C5	Voltooid deelwoord op -den/-ten	aangehouden, verboden, opgesloten, vergeten, geladen
1F	C6	Voltooid deelwoord op -d/-t als bijvoegelijk naamwoord	ingevette, besmeurde, veroordeelde, bewaakte, gemiste
2F	C7	Tegenwoordige tijd van ww met een stam op -d, enkelvoud	rijdt, biedt, lijdt, houdt, wordt
2F	C8	Tegenwoordige tijd van zwakke werkwoorden die in de v.t. -de(n) krijgen	spelen, verhuist, verraadt, gebeurt, zend
2F	C9	Verleden tijd. van zwakke werkwoorden met stam op -d of -t	antwoorde, begeleidde, bevrijdde, redde, landden
3F	C10	Voltooid deelwoord op -d	gereisd, verhuisd, geverfd, uitgezaagd, gebeurd

De ontwikkelaar van de lessen en de app Werkwoordspellen (Karen Wentzel) en Arjen Florijn van de Universiteit van Amsterdam hebben op basis van het bovenstaande de volgende indeling gemaakt:

	onderdeel 1 (persoonsvorm tegenwoordige tijd)	onderdeel 2 (persoonsvorm verleden tijd)	onderdeel 3 (onvoltooid en voltooid deelwoord)	onderdeel 4 (bijvoeglijk gebruikt volt. deelwoord)
niveau 1	1 meervoud (<i>betalen</i>) 2 ik-vorm (<i>woon</i>) 3 ik-vorm + t (<i>woont</i>) 4 onreg. ww (<i>hij kan</i>)	12 sterke ww (<i>gingen</i>) 13 zwak, je schrijft wat je hoort (<i>maakte</i>) 14 zwak, stam op v/z (<i>leefde</i>)	18 onvoltooid deelwoord (<i>zingend</i>) 19 vd, sterk (<i>gedacht</i>) 20 vd, zwak (<i>geluisterd</i>)	25 <i>verzonden</i> 26 <i>gemaakte</i>
niveau 2	5 ik-vorm, stam op d (<i>red</i>) 6 ik-vorm +t, stam op d (<i>leidt</i>) 7 ik-vorm, stam op d, je achter pv (<i>vind je?</i>)	15 zwak, stam op t en d (<i>sportte</i>)	21 zwak, stam op v/z (<i>geleefd</i>)	27 <i>gedurfde</i> 28 <i>geredde</i>
niveau 3	8 ik-vorm, stam op d, geb. wijs (<i>houd op!</i>) 9 ik-vorm+t, prefix-ww met homofoon (<i>verhuist, verbrandt</i>) 10 ww uit Engels (<i>deletet</i>) 11 complexe zinsbouw (<i>verbrandt je vader</i>)	16 ww uit Engels (<i>deletete</i>) 17 complexe zinsbouw (<i>aantal mensen gaat</i>)	22 zwak, prefix, volt. dw op -d (homofoon) (<i>verteld</i>) 23 ww uit Engels (<i>geüpload</i>) 24 ww met lastige spelling (trema) (<i>geïdealiseerd</i>)	29 <i>verhuisd</i> 30 <i>verblinde</i> 31 <i>vergrote</i>

Deze indeling wordt gevolgd in de lessen, de toolboxes, de app en de toetsen voor werkwoordspelling. In de lessen werkwoordspelling zijn onderdeel 3 en 4 samengevoegd.

Literatuur

- Bergh, H. van den, Es, A. van en Spijker, S., 'Spelling op verschillende niveaus: Werkwoordspelling aan het einde van de basisschool en het einde van het voortgezet onderwijs', in: *Levende Talen Tijdschrift*, nr. 1, 2011.
- Bonset, H., 'Spelling in het onderwijs: hoe staat het ermee, en hoe kan het beter?', in: *Levende Talen Tijdschrift*, nummer 3, 2010.
- Borsten, T., Jongenelen, B., 'Zij verbaast zich. Middelbare scholieren spellen wél beter dan basisschoolleerlingen', in: *Onze Taal*, nr. 6, 2012
- Borsten, T., Jongenelen, B. en Raak, E. van, 'Achterstallig onderhoud? Werkwoordspelling in de brugklas', in: *vakTaal*, nr. 4, 2010.
- Borsten, T., Jongenelen, B., 'Opnieuw: de werkwoordspelling in het VO en HBO', in: *vakTaal*, nr. 1, 2012.
- Chamalaun, R en Ernestus, M., 'Waarom krijgen leerlingen de nederlandse werkwoordspelling zo moeilijk onder de knie? *Levende Talen Magazine*, 105 (special), 2018.
- 'Dt-fouten zijn gewoon onvermijdelijk', in: *Klasse voor leraren*, nr. 180, december 2007.
- Ernestus, M., Mak, P., en Baayen, H., 'Waar 't kofschip strandt. *Levende Talen Magazine*, 92(6), 2005.
- Horst, M. van der, H. van den Bergh, J. Evers-Vermeul, 'Kunnen leerlingen wat ze moeten kunnen? Onderzoek naar de doorlopende leerlijn op het gebied van werkwoordspelling. *LTT*, jaargang 13 (2012) 2
- Jansen, J., 'Ontspannen over *d* en *t*', in: *Onze taal*, 79ste jaargang nr. 12, december 2010.
- Jongenelen, B. 'Werkwoordspelling: welke fouten maken de beste spellers?' *Neder-L*, 2012.
- Kuijpers, T., 'Studenten worstelen met taal: 'Zijn de cijfers al bekend?', *DUB*, 2012.
- Sas, J. 'Spellen ze echt slechter dan vroeger? Ja en nee', *Taalschrift*, Editie 103, 2011.
- Sas, J. 'Waarom laten we dt-fouten staan? *Taalschrift*, Editie 103, 2010.
- Schijf, T., A. van der Leij en A. van Berkel, 'Spellingvaardigheid van brugklassers', in *Levende Talen*, nr. 2, 2010.
- Zijlmans, M., 'Je kunt niet correct spellen als je twaalf bent', in: *Taalschrift*, oktober 2009.